Zin in de wijk
Onderzoek naar sociale wijkondernemingen

Samen Impact Maken

De kracht van sociale wijkondernemingen; de oogst van 4 jaar onderzoek 'Zin in de Wijk'

Voorwoord

Arnhem is rijk aan initiatieven met en voor bewoners die buurten mooier en gezelliger maken en mensen bij elkaar brengen. In sommige wijken borrelt het initiatief je tegemoet, in andere is het soms een goed verstopt geheim. Allen zijn ze van meerwaarde voor sociale cohesie en leefbaarheid in onze stad.

Zin in de Wijk is een samenwerkingsproject tussen Wageningen University & Research, zes Arnhemse sociale wijkondernemingen en onze gemeente. We kozen samen niet voor niks voor de titel 'Zin in de Wijk'. Het staat voor de zoektocht van de partners in het project naar de betekenis en zingeving van deze organisaties voor de wijk en haar wijkbewoners.

De sociale wijkondernemingen bieden een breed palet aan kansen voor wijk en wijkbewoners. Bijvoorbeeld op het gebied van eerdergenoemde sociale cohesie en leefbaarheid, maar ook: culturele activiteiten, vergroenen, elkaar helpen, dezelfde taal spreken, een plek bieden voor jong en oud, talenten ontdekken en jezelf ontwikkelen.

Zin in de wijk bleek voor ons een bijzonder onderzoek. Want we hebben de samenwerking met alle organisaties vier jaar lang intensief gevolgd en daardoor hebben we de zes unieke organisaties scherper op ons netvlies gekregen. Als gemeente zijn we trots op deze organisaties. Hoe we hen het beste kunnen ondersteunen en samen onze gedeelde doelstellingen bereiken, is een belangrijke uitdaging. Dit onderzoek geeft ons daar meer inzicht in.

In deze publicatie komen de zes sociale wijkondernemingen aan bod. Het gaat over wat deze organisaties kenmerkt, de ontwikkelingen die zij meemaakten in de afgelopen jaren en over samenwerking met ons als overheid. Tussen de regels door biedt het onderzoek ons ook enkele lessen, bijvoorbeeld tegen welke uitdagingen je als initiatiefnemer aanloopt en hoe we samen met deze organisaties meer impact kunnen maken voor de mensen voor wie we het doen.

Deze publicatie is een voorproefje van de definitieve rapportage die de onderzoekers nog opleveren. Meer informatie hierover volgt op www.arnhem.nl/zinindewijk. Voor nu hoop ik dat je met dit voorwoord zin hebt gekregen om deze publicatie te lezen. En daarna veel **Zin** hebt om **in de Wijk** op bezoek te gaan bij deze sociale wijkondernemingen om hun unieke aanpak met eigen ogen te zien.

Mark Lauriks
Wethouder Leefbare Wijken Gemeente Arnhem

Wat is Zin In de Wijk?

In 2017 raakten wij als onderzoekers geregeld in gesprek met wijkmanagers en initiatiefnemers van sociale wijkondernemingen. We merkten dat initiatiefnemers zich afvroegen: hoe kunnen we onze meerwaarde laten zien? En hoe kunnen we, in een gelijkwaardige samenwerking met de gemeente, meer betekenen voor de wijk en wijkbewoners? Wijkmanagers liepen rond met de vraag: hoe kan ik nu meer inzicht krijgen in wat deze organisatie betekent voor de wijk en wijkbewoners? En hoe kunnen we als gemeente beter samen optrekken in onze gezamenlijke doelen?

Al langere tijd zien we in Nederland dat de focus op de wijk toeneemt: meer en meer bewoners en professionals vinden in de wijk de plek om samen te komen en te werken aan verbeteringen, zoals meer groen, veiligheid, een betere sociale omgang. Daarnaast leggen lokale overheden meer focus op de wijken. Zo gaf de gemeente Arnhem een nieuwe impuls aan het wijkgericht werken via het opzetten van de teams Leefomgeving. De wijk wordt dus steeds belangrijker; iedereen heeft en vindt 'meer zin in de wijk'.

In 2018 zijn we ons onderzoeksproject van start gegaan met de volgende vragen:

1. *Waarom nemen inwoners deel aan de activiteiten en welke betekenis geven zij hieraan?*
2. *Welke impact maken de sociale wijkondernemingen volgens de initiatiefnemers, wijkmanagers en andere partners?*
3. *Wat maakt de sociale wijkondernemingen succesvol in het bereiken van hun doelen en in de samenwerking met partners zoals de gemeente?*

Vier jaar lang trokken we samen op met de zes sociale wijkondernemingen. We hielden vele interviews met inwoners, initiatiefnemers en stakeholders. We brachten de organisaties, de gemeente en partners samen en deden als onderzoekers onze observaties. Deze publicatie is een korte weergave van die gezamenlijke ontdekkingstocht. Lees het verhaal van de sociale wijkondernemingen, hun ontwikkelingen en uitdagingen, en neem kennis van de belangrijkste conclusies en aanbevelingen die we optekenden.

Tijdens de slotbijeenkomst van Zin in de Wijk op 17 november 2022 is er **een film getoond** over de activiteiten van de zes sociale wijkondernemingen. Over de bijeenkomst is tot slot **een aftermovie** gemaakt.

Stevig

Het doel van Stichting Stevig is de ouderen van Geitenkamp de gelukkigste van heel Nederland te maken en de sociale cohesie in de wijk te versterken. Dat doen de initiatiefnemers door wekelijks een koffiegroep, uitjes en verrassingsbezoekjes te organiseren. Door corona moesten alle groepsbijeenkomsten zoals de koffiegroep, mannen kookgroep en de uitjes stoppen. Stevig is toen volop in gaan zetten op individuele bezoekjes om in contact te blijven met de ouderen en waar nodig hun gezondheid ook een beetje in de gaten te houden. Zodra het kon, zijn de bijeenkomsten weer opgestart.

De focus is verbreed van ouderen naar ook minder bedeelden in de Geitenkamp. Samen met Rijnstad heeft het initiatief een prachtige ontmoetingsruimte in het Multifunctioneel Centrum gecreëerd. Het is direct de meest populaire ruimte van het gebouw geworden. Stevig heeft van de gemeente structurele subsidie gekregen om de vaste lasten te dekken.

> “Stevig acteert als ze zien dat ergens wat nodig is. De initiatiefnemers zijn echt ‘ritselaars’. Stevig heeft oog voor de situatie waar iemand in zit die hulp nodig heeft. Een voorbeeld is dat Stevig pakketten maakt voor inwoners die nét te veel verdienen om naar de Voedselbank te kunnen gaan.”
>
> *- wijkmanager*

“Met kleinschalig maatwerk vullen wij het gat tussen het hulpaanbod van de overheid, welzijnsorganisaties en goede doelenorganisaties.”

- initiatiefnemer

De initiatiefnemers hebben een onbegrensde passie en energie om zich in te zetten voor kwetsbare ouderen en andere inwoners van de Geitenkamp. Ze kennen de wijk en wijkbewoners als geen ander en zien veel eenzaamheid. Door de ontmoetingsmomenten, uitjes en bezoekjes bezorgen ze de ouderen een leuke dag, waar zij naar uitkijken. De initiatiefnemers zijn 'handelaars, ondernemers en doeners’ die van alles regelen en ritselen voor de wijk. Wekelijks komen er zo'n 20 ouderen bij Stevig. Het initiatief biedt daarnaast hulp aan ongeveer 35 gezinnen die het financieel moeilijk hebben met bijvoorbeeld voedselbonnen.

“We hebben ogen en oren voor elkaar en sturen elkaar een kaartje bij ziekte.”

- deelnemer

‘t Broek Omhoog

t Broek Omhoog is een sociale wijkonderneming in de wijk het Broek die open staat voor iedereen die binnen komt wandelen met een vraag of wens. Hier kunnen inwoners met verschillende achtergronden uit de wijk elkaar ontmoeten en elkaar leren kennen. Het is een mix van wijkbewoners en nieuwe Nederlanders.

“Het is zo’n warme, inclusieve plek. Niets is te gek; iedereen mag zijn wie die is. Het is zo belangrijk dat kwetsbare inwoners gezien worden, dat ze niet raar worden gevonden. Het uitgangspunt is: wat zou jij willen? En dan wordt er een oplossing bedacht.”

- manager activerend werk

Daarnaast is er een duidelijke doelgroep van inwoners die werkzaamheden verricht in het kader van activerend werk of de Participatiewet. De afgelopen jaren heeft ’t Broek Omhoog enorme stappen gezet. Zo zijn het pand en de buitenruimte door de deelnemers zelf opgeknapt en het zijn nu echte pareltjes. Er zijn *tiny houses* geplaatst waar zes mensen wonen. Mensen in kwetsbare situaties die geen huis hadden, hebben zo weer een dak boven hun hoofd. Het initiatief is echt de wijk ingetrokken; het doet tuinonderhoud en vergroent de wijk samen met het BuurtGroenBedrijf. En ze bieden steeds meer inwoners een traject richting werk.

Ze zijn echt gegroeid naar een gemeenschap. Het team zet hier heel veel begeleiding op in en is heel sterk betrokken bij de deelnemers. Het initiatief probeert elke deelnemer maatwerk te bieden door veel verschillende soorten werkzaamheden bij verschillende bedrijven te organiseren. Belangrijke motivatie voor deelnemers zijn elkaar helpen, een bijdrage leveren en actief bezig zijn.

> “Wonen, leven, werken en die combineren, dat is de basis; dan wordt het een tweede huis van mensen. Er is iets ontstaan dat van ons allemaal is.”
>
> *- initiatiefnemer*

Het initiatief heeft nu de eerste basisbaan. Het aantal mensen dat een activerend werk traject volgt is gestegen van 22 naar 38 en het totaal aantal vaste deelnemers van 55 naar 90. Er is een team met drie vaste medewerkers. Dat geeft de initiatiefnemer ruimte om nieuwe plannen te ontwikkelen.

Deze sociale wijkonderneming in het Broek weet van een mix van kwetsbare inwoners een gemeenschap te maken van ‘Broekenaren’ en statushouders. Deelnemers zijn trots op wat ze samen bereiken. 't Broek Omhoog voelt als een ‘familie’. De activiteiten zijn divers en sterk gegroeid. De initiatiefnemer heeft een enorme expertise als het gaat om maatwerk bieden aan deelnemers, ontwikkeling stimuleren en stappen laten zetten richting werk.

> “Ik heb ontdekt wat ik leuk vind. Ik was heel blij dat ze me vroegen of ik de opleiding wilde doen. Ik had ook wel twijfels. Ik dacht wel: deze kans moet ik grijpen.”
>
> *- deelnemer*

AM-Supportteam

Deze sociale wijkonderneming in Malburgen heeft een team van medewerkers dat met topsportmentaliteit voorkomt dat jongeren afglijden. Het biedt een grote variëteit aan welzijnsprojecten zoals huiswerkbegeleiding, jongerenwerk op school, ambulant werk op straat en schuldhulpprojecten. AM-Supportteam staat daardoor dicht bij de jongeren en klaar om bij te springen waar en wanneer de jongeren hulp nodig hebben. Al het aanbod is laagdrempelig en “we zijn iets stoers waar jongeren bij willen horen”. Ze doen veel online jongerenwerk naast hun fysieke activiteiten, waardoor ze nog veel meer bereik hebben.

“Dit initiatief staat met de poten in de modder; ze zijn ontstaan vanuit de wijk en weten heel veel. Ze kennen de cultuur uit de wijk, weten wat er leeft onder de bewoners. Daar maken de bestuursadviseurs gebruik van en zo stoppen ze de peilstok in de wijk. Op die manier kunnen ze benodigde informatie ophalen om tot een passende aanpak voor die wijk te komen.”

- programmamanager Veiligheid

"AM-Supportteam zorgt dat jongeren niet afglijden, door er te zijn op het juiste moment. Bijvoorbeeld wanneer een jongere de school wordt uitgezet vanwege problematisch gedrag of wanneer een jongere midden in de nacht opgehaald moet worden door zijn ouders, maar er niemand anders voor hem is.”

- initiatiefnemer

De sociale wijkonderneming is steeds verder verbreed: het zet nieuwe projecten op waarbij het aansluit bij maatschappelijke vragen en kansen die het ziet. Voorbeelden zijn: ‘Alleen jij bepaalt wie je bent’ met 8 voetbalteams om jongeren op het rechte spoor te houden; ‘Moederschap is topsport’, wat gaat over het empoweren van moeders en de ‘Point’ in Kronenburg waar studenten vaardigheden kunnen ontwikkelen in de praktijk. De laatste jaren is AM-Supportteam zich ook meer op meiden gaan richten in reactie op vragen uit de wijk. Het heeft nu ook meer vrouwelijke medewerkers. Dat laatste veranderde ook de organisatie: “we zijn huiselijker geworden, zorgzamer voor elkaar.” Het team is flink uitgebreid.

AMSUPPORTTEAM

AM-Supportteam weet als geen ander aan te sluiten bij de cultuur en leefwereld van jongeren. Die willen erbij horen en AM Support biedt hen een 'familie'. De sociale wijkonderneming is sterk zichtbaar in de stad, offline en online, is ondernemend en ziet kansen. De gemeente erkent hen als structurele samenwerkingspartner, omdat ze sterk zijn in het jongerenwerk en leveren wat ze toezeggen.

> “Ik kon heel snel ruzie maken, ik vocht heel vaak, en nadat ik naar AM-Supportteam ging, kreeg ik vaak mee dat ik het best eerst kan praten met iemand. En stel het lost dan niet op, ja een gevecht is nooit nodig. Zelfs dat geven ze mee.”
>
> *- deelnemer*

‘t Plein

Deze sociale wijkonderneming in de Geitenkamp brengt mensen bij elkaar met een heel divers aanbod aan activiteiten. Daarmee hebben bewoners iets om naar uit te kijken, een plek om elkaar te ontmoeten, ergens bij te horen en weer zelfvertrouwen te krijgen. Iedereen wordt er geaccepteerd en deelnemers kijken naar elkaar om. Het draait om ontmoeting in de wijk omdat de deelnemers zich daarbij thuis voelen. ‘t Plein is een vertrouwd gezicht, bouwt een band op met bewoners en daarmee ontstaat vertrouwen.

“De kracht van dit initiatief zit ’m in het feit dat het van de bewoners zelf is.”

- wijkmanager

De sociale wijkonderneming is verhuisd naar het Marktplein, omdat op de oude locatie bewoners moeilijk binnenkwamen, ook al was het er heel leuk en gezellig. De nieuwe locatie maakt ‘t Plein zichtbaarder, biedt meer contact met de directe omgeving en mensen lopen makkelijker binnen.

De samenwerking met de gemeente loopt goed. Afgelopen jaar heeft ’t Plein structurele afspraken gemaakt over het aanbod dat het brengt in de wijk en een meerjarige subsidie gekregen.

“Kijk, uiteindelijk was en is onze doelstelling sociale cohesie. Dat betekent eigenlijk dat je een soort wij-gevoel creëert, een soort familiegevoel, een buurtgevoel van 'we doen het met elkaar'. Nou, daar doe ik het voor.”

- initiatiefnemer

> “Ze accepteren mij hier zoals ik ben en ik krijg steun als dat nodig is.”
>
> *- deelnemer*

Deze sociale wijkonderneming in de Geitenkamp heeft een mooie centrale plek in de wijk gecreëerd. 't Plein heeft naast de wekelijkse activiteiten voor de wijk, zoals het KoffieKaffee, Rozet op de Bult, KlaverjasKaffee, de handwerkclub, het taalcafé, de voorleesactiviteit, ook grotere culturele projecten zoals het Herfsttheater waar tientallen bezoekers op af komen. De initiatiefnemer weet een grote diverse groep van bewoners te binden en heeft de creativiteit en het organisatietalent om allerlei nieuwe activiteiten te ontwikkelen en uit te voeren. Zij is “zo’n motortje dat je nodig hebt waar inwoners terecht kunnen.” Tegelijkertijd is de afgelopen periode de groep personen die de locatie beheert uitgebreid en het bestuur versterkt.

BuurtGroenBedrijf

Het BuurtGroenBedrijf is een sociale wijkonderneming van, voor en door bewoners in het Spijkerkwartier. Het BuurtGroenBedrijf onderhoudt en beheert met buurtbewoners de buitenruimte (openbaar en particulier) van de wijk. Doel is om het Spijkerkwartier verder te vergroenen en klimaatbestendig te maken.

Het BuurtGroenBedrijf heeft de afgelopen jaren een duidelijk profiel gekregen en heeft nu een rol als projectuitvoerder. Ook vormt het de verbindende schakel tussen inwoners, de gemeente en andere partners die proberen de wijk te vergroenen. De groene activiteiten zijn uitgebreid naar andere wijken zoals ‘t Broek.

Het BuurtGroenBedrijf heeft duidelijk stappen gezet naar een sterk bedrijfsmatige aanpak. De aanpak is veranderd van het onderhoud van een proefgebied naar concrete projecten rond vergroening en straatacties. Het is een vaste, zichtbare en zeer gewaardeerde partij geworden in het Spijkerkwartier. Het BuurtGroenBedrijf is een inspirerend concept voor een toekomstbestendige sociale wijkonderneming die sociale, ecologische en economische doelen voor de wijk verbindt.

“De straten zijn er nu zoveel mooier, groener en biodiverser op geworden met een hoogwaardige kwaliteit, wat met het geld van de gemeente alleen niet mogelijk is en alleen kan met de inzet van de bewoners en het BuurtGroenBedrijf. Dat levert minder verloedering en verrommeling op en dat is goed voor ons allemaal.”

- stadsmanager wijkonderhoud

"De aanpak werkt als een lopend vuurtje. We starten een project op één plek met steun van de gemeente; bewoners reageren positief. Andere bewoners vragen het weer aan, andere organisaties zien het in de straten en willen met ons samenwerken. We starten weer een nieuw project en bouwen zo verder."

- initiatiefnemer

Door de straatmethodiek bereikt ze meer bewoners en een hele diverse groep. Het Buurtgroenbedrijf biedt deskundigheid in vergroenen en verduurzamen samen met bewoners en wordt door de gemeente in die rol ook erkend. Dat, en omdat het een betrouwbare partner is die levert, heeft ertoe geleid dat de sociale wijkonderneming voor meerdere jaren afspraken heeft gemaakt met de gemeente en financiering ontvangt.

"Prachtig initiatief waar ik bij wil horen."

- deelnemer

De Wasplaats

De Wasplaats is een inloop en een huiskamer, informeel en laagdrempelig in Klarendal. Er komen vooral veel oudere Klarendallers. Het is een centraal punt in de wijk waar mensen informatie kunnen halen en praktische, individuele hulp krijgen.

Een belangrijk doel is verder de sociale was (wassen voor wijkbewoners die even ontzorging nodig hebben) en hun sociale netwerk vergroten. Het is laagdrempelig om binnen te stappen, ook door het *vintage* winkeltje met zelfgemaakte producten en tweedehands spullen. Omdat er binnen weinig ruimte is heeft de Wasplaats tijdens de corona periode een omslag gemaakt. Het heeft de focus naar buiten verlegd en voert meer activiteiten uit die zichtbaar zijn in de wijk. De samenwerking met de omgevingsploeg (die de achterpaden in de wijk bijhoudt in opdracht van de woningbouwcorporatie) is aangehaald en het doet mee met het tegelwippen en vergroenen van Klarendal.

> "Het initiatief is goed voor de wijk: die wordt er schoner en veiliger van, huurders kunnen hun wasje draaien en het winkeltje past ook goed in de wijk."
>
> *- medewerker woningbouwvereniging*

"De energie is weer terug na corona; we nemen nu veel meer initiatief dan vroeger. Vrijwilligers hebben veel oog voor individuele noden, bijvoorbeeld als iemand de heg niet kan snoeien. Ze trekken erop uit en komen er terug als er meer hulp nodig is."

- initiatiefnemer

De sociale wijkonderneming heeft de omslag gemaakt van 'hoe houden we De Wasplaats in de lucht?' naar 'wat kunnen wij aan de wijk bijdragen?' Het gaat om meer welzijn voor de wijk creëren.

De afgelopen jaren heeft deze sociale wijkonderneming in Klarendal een coördinator gevonden die die de wijk echt kent en contact maakt met de wijkbewoners. Deelnemers vinden er een huiselijke plek waar ze ergens bij horen. De samenwerking met het team leefomgeving is goed en het bestuur heeft een sterk netwerk in de Arnhemse politiek.

"Ik kom nu mijn nest uit en ben veel actiever dan wanneer ik thuis zou zijn."

- deelnemer

DE WASPLAATS
KLARENDAL SINDS 2015

Conclusies

Het belang van sociale wijkondernemingen

- Een belangrijke factor voor het succes van sociale wijkondernemingen is het organisatietalent van de initiatiefnemer/coördinator. In combinatie met passie, een sterke persoonlijke gedrevenheid en veel creativiteit maakt dat het succes van de initiatieven.

- Ze bieden maatwerk en bereiken inwoners die de gemeente niet bereikt. Ze werken integraal, zijn flexibel en hebben geen 9 tot 5 mentaliteit. Ze zijn zichtbaar en herkenbaar voor hun doelgroepen. Er is een band met de deelnemers; dit schept vertrouwen waardoor zij hun verhaal durven te doen en hun kwetsbaarheden tonen. Ze creëren gemeenschappen in de wijk waar mensen zich welkom en thuis voelen. Ze kennen de wijk omdat ze er deel van uit maken.

- Ze zijn actie- ontwikkelings- en oplossingsgericht. Ze bereiken meer; een breder palet aan activiteiten, impact en een zichtbare positie binnen de wijk en de gemeente.

- Ze hebben expertise die steeds meer door de gemeente wordt (h)erkend en benut. Ze fungeren als een 'loket' tussen inwoners en gemeente en informeren wijkmanagers en bestuursadviseurs over hoe de wijk ervoor staat.

Waardering en erkenning

- Wijkmanagers en sociale wijkondernemingen zijn vaak heel positief over de onderlinge samenwerking: zij bestempelen deze als gelijkwaardig, open, eerlijk en transparant. Beide partijen houden elkaar een kritische spiegel voor. We zien de kenmerken van partnerschap terug in deze samenwerking.

- Er is veel waardering en erkenning vanuit de gemeente, woningbouwvereniging, welzijnsorganisaties en andere maatschappelijke initiatieven voor wat de sociale wijkondernemingen doen. Ook is er erkenning voor hun expertise.

- Er zijn afspraken gemaakt over structurele, vaak ook meerjarige, financiering. Dit biedt stabiliteit en/of kansen om verder te groeien. De teams Leefomgeving en andere betrokkenen van de gemeente spelen hierin een actieve, stimulerende rol.

Ontwikkeling en diversiteit

- De rollen, taken en verschillen tussen sociale wijkondernemingen zijn scherper geworden. Er is een duidelijk onderscheid tussen sociale wijkondernemingen die

  1. kwetsbare inwoners begeleiden, hiervoor een contract hebben en betaalde expertise inzetten (AM-Supportteam en 't Broek Omhoog);
  2. activerend werk hebben afgestoten en een duidelijke plek hebben in het onderhouden en vergroenen van de buitenruimte (BuurtGroenBedrijf en de Wasplaats);
  3. al helemaal gericht waren op inloop en ontmoeting ('t Plein en Stevig).

- De sociale wijkondernemingen maken hierin meestal zelf duidelijke keuzes en komen met voorstellen voor hun activiteiten en de financiering die zij vragen.

- De zes sociale wijkondernemingen groeiden in meer of mindere mate in organisatiekracht, activiteiten en samenwerking met de gemeente. Met name sociale wijkondernemingen met Jeugdwet en/of Wmo contracten en een team van betaalde medewerkers zijn sterk gegroeid in omvang.

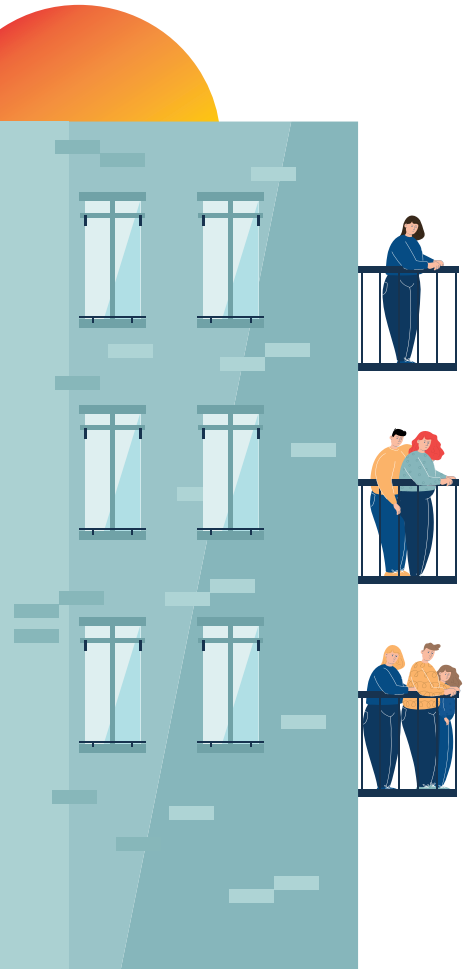

Aanbevelingen

Aanbevelingen voor de gemeente

Het bereiken en betrekken van bewoners is voor veel gemeentelijk beleid cruciaal. Voor kwetsbare wijkbewoners is participeren vaak lastig. Zij hebben vaak moeite om de gemeente te vertrouwen, een goed gesprek te voeren met een ambtenaar en alles goed te begrijpen. Zeker wanneer de overheid iets van hen wil waar zij zelf niet voor voelen. Sociale wijkondernemingen kunnen kwetsbare bewoners goed bereiken, betrekken en hun gedrag beïnvloeden. **Benut dit en erken hun expertise.**

Een wijkgerichte aanpak begint met denken vanuit de wijk en haar bewoners. **Ga open het gesprek aan met sociale wijkondernemingen en zoek met hen naar oplossingen voor problemen die spelen in de wijk.**

Sociale wijkondernemingen hebben de wijk en haar bewoners als uitgangspunt; hiermee zijn ze per definitie divers. Elke wijk is uniek en kent haar eigen problemen; oplossingen die in de ene wijk wel werken doen dat in de andere weer niet. Elke wijk vraagt om een eigen aanpak die past bij de wijk en haar bewoners. **Koester die diversiteit.**

Sociale wijkondernemingen gaan aan de slag met wat er nodig is in de wijk. Dat zorgt voor organisaties die functies combineren, zoals bijvoorbeeld inloop, vergroening en activerend werk. **Bekijk hoe je een organisatie die aan meerdere doelen werkt integraal kunt financieren.**

Sociale wijkondernemingen creëren met hun activiteiten gemeenschappen in de wijk en bieden kansen voor wijkbewoners. **Zoek met sociale wijkondernemingen naar gezamenlijke doelstellingen en bekijk welke vorm van samenwerking het best past.**

Ons onderzoek toont het belang aan van de wijkmanagers voor de sociale wijkondernemingen. Zij zijn hun partners, dichtbij en bereikbaar, die de wijk, het initiatief en behoeften van wijkbewoners goed kennen. Zij treden op als sparringpartner en facilitator richting de rest van de gemeente. De wijkmanagers waarderen en erkennen de sociale wijkondernemingen. Zij denken met hen mee en openen de weg naar structurele afspraken met en financiering door de gemeente. **Continueer die rol van de wijkmanagers, maar bekijk ook hoe je toegankelijker wordt voor initiatiefnemers en hun organisaties.** Vaste contactpersonen vanuit andere domeinen kunnen een oplossing zijn.

Initiatiefnemers gaan eigenzinnig om met de regels. Bij een succesvolle samenwerking zien we dat facilitators binnen de gemeente (zoals wijkmanagers en bestuursadviseurs) zich niet blindstaren op wat de regel voorschrijft, maar wat het meest bijdraagt aan de doelstellingen van de gemeente. **Bied ruimte voor creativiteit en 'werken volgens de bedoeling'.** Dit leidt eerder tot een vruchtbare samenwerking.

Toon als gemeente blijvende aandacht voor sociale wijkondernemingen. Organiseer hiervoor met hen bijeenkomsten. Hierbij kijk je open en gelijkwaardig naar de samenwerking, de gezamenlijke doelen en wat nodig is om die dichterbij te brengen. **Maak daarbij heldere en realistische afspraken over evaluatie en monitoring en betrek hierbij de expertise van kennisinstellingen zoals de partners uit het Arnhemse leernetwerk.**

Aanbevelingen voor sociale wijkondernemingen

Alle sociale wijkondernemingen zijn gestart door initiatiefnemers, die zagen dat het beter kon in een wijk. Deze initiatiefnemers zijn informele leiders; ondernemend, eigenzinnig, sterk in verbinden, maar ze kunnen het ook het niet alleen. Ze hebben steun nodig binnen de sociale wijkondernemingen die ze op hebben gezet. Een breder team en verdeling van de taken, maken sociale wijkondernemingen minder kwetsbaar. **Kijk als bestuur en ook als partner van een sociale wijkonderneming goed of zij voldoende steun krijgen.**

De erkenning en steun voor een sociale wijkonderneming hangt samen met de betekenis die de onderneming heeft voor de wijk en haar bewoners. **Let er dus op dat je organisatie goed aansluit bij de vragen die leven in de wijk en maak ook duidelijk hoe dit aansluit op het beleid van de gemeente.**

De corona periode heeft duidelijk gemaakt hoe belangrijk het is in te spelen op veranderende omstandigheden. Deze zullen blijven veranderen, denk bijvoorbeeld aan financiering en vragen vanuit de wijk. **Wees dus ondernemend, flexibel en creatief en speel in op veranderende vragen en uitdagingen.**

De wijkmanagers en andere ambtenaren die verbindingen leggen zijn belangrijk voor de ontwikkeling van een sociale wijkonderneming. Zij fungeren als brug naar de rest van de gemeente en denken mee over ondersteuning. **Investeer in goede relaties met de wijkmanagers en anderen die kansen bieden om te groeien.**

Een succesvolle sociale wijkonderneming kent een duidelijke visie en missie en zet activiteiten op die daarmee in lijn zijn. Dat vraagt ook om een kritische houding, evaluatie en monitoring. Hoe dit op te pakken verschilt per initiatief en hangt natuurlijk ook samen met je team en je doelgroep. **Check regelmatig of je op de goede koers zit en leer van de informatie die je hierover ophaalt.** Een mooie kans ligt in samenwerking met kennisinstellingen die veel expertise hierop bieden.

Tips

voor gemeenteambtenaren die succesvol willen samenwerken met een sociale wijkonderneming

- Leef je in in het perspectief van de wijk, de bewoners en de sociale wijkonderneming.
- Stel je, bij voorbaat, positief op ten opzichte van initiatieven van en voor bewoners en ondernemende organisaties die een wijk vooruit willen helpen.
- Wees betrokken bij de inhoud van het thema van de sociale wijkonderneming.
- Schat in of en in welke mate de sociale wijkonderneming aan kan sluiten en bij kan dragen aan de doelen van de gemeente.
- Schep ruimte binnen de eigen organisatie; verbind de sociale wijkonderneming met andere stakeholders binnen en buiten de gemeente. En creëer zo kansen.
- Overleg met de initiatiefnemers op strategisch en tactisch niveau over de koers van de sociale wijkonderneming en een goede rolverdeling.
- Werk vanuit gelijkwaardigheid, opereer transparant en bied de sociale wijkonderneming een kritische spiegel.

voor initiatiefnemers om tot een succesvolle sociale wijkonderneming te komen

- Leer de wijk en haar bewoners kennen. En zorg dat je met veel verschillende type bewoners om kunt gaan.
- Betrek wijkbewoners zo veel mogelijk.
- Zet activiteiten op die passen bij de wijkbewoners en die zichtbaar zijn voor hen.
- Zorg voor passie voor de kernactiviteit van je onderneming, of dat nu gaat over vergroenen, theater, ontmoeting, werk.
- Zorg voor passie voor je doelgroep; van kinderen, jongeren, volwassenen tot ouderen.
- Wees ondernemend, zie kansen en grijp ze.
- Bouw een netwerk in de wijk op om mee samen te werken.
- Schakel makkelijk en snel tussen strategisch, tactisch en operationeel niveau en weet deze goed te combineren.
- Leef je in in de positie van de gemeente, ken haar doelstellingen, weet deze te vertalen naar de wijk en wijkbewoners, begrijp de taal van ambtenaren.
- Stel je gelijkwaardig op, durf kritisch en onafhankelijk te zijn.
- Zorg voor een flinke portie doorzettingsvermogen.

Betekenis Zin in de Wijk

In de afgelopen vier jaar hebben de sociale wijkondernemingen, de gemeente en de onderzoekers samen een pad bewandeld. Ons project bestond uit verschillende onderdelen: het onderzoek, de tussentijdse rapportages over elk initiatief, de overstijgende rapportages, de bijeenkomsten per initiatief. En tot slot de gezamenlijk bijeenkomsten voor alle initiatieven.

Met alle zes organisaties en drie wijkmanagers, die lange tijd betrokken waren bij ons onderzoeksproject, blikten we terug op de vraag: **welke betekenis heeft Zin in de Wijk voor jou gehad?**

1. Bijna alle initiatiefnemers en wijkmanagers geven aan dat de rapportages heel zinvol waren om meer inzicht te krijgen in de meerwaarde van de sociale wijkondernemingen.
2. Bovendien bieden de rapportages voor de organisaties een goede basis om met de ambtenaren en beslissers binnen de gemeente hierover in gesprek te gaan.
3. Meerdere initiatiefnemers benoemen het voordeel van reflectie op hun werk en coaching door de onderzoekers.
4. De bijeenkomsten droegen bij aan het oplossen van structurele problemen zoals de kwestie van integrale en structurele financiering.

De bijeenkomsten die specifiek gericht waren op Arnhem en die gericht op de afzonderlijke sociale wijkondernemingen droegen het meest bij om tot een 'veranderd beeld' te komen van de sociale wijkondernemingen. De bijeenkomsten waren een "feest der herkenning" waardoor de wijkmanagers zagen dat ze op het goede spoor zaten en er een aantal zaken moesten veranderen. De bijeenkomsten creëerden ook meer eenduidigheid binnen de gemeente, waardoor er daadwerkelijke veranderingen plaats vond. Bijvoorbeeld integrale financiering of één centraal aanspreekpunt voor een sociale wijkonderneming. Voor de initiatiefnemers gold dat zij minder haalden uit de gezamenlijke bijeenkomsten. Een belangrijke verklaring daarvoor is dat de organisaties erg divers zijn, niet alleen qua doelgroep maar ook qua aanpak en activiteiten.

De landelijke bijeenkomsten waarbij er werd uitgewisseld met andere gemeenten leidden ook tot herkenning en besef dat de gemeentes allemaal worstelen met dezelfde vraag: hoe ga je om met dit soort unieke organisaties? Waar lopen de organisaties tegenaan? Wat is er nodig is om hen te helpen succesvol te worden, zich verder te ontwikkelen en te professionaliseren? Wat kan de gemeente daarin betekenen?

De bijeenkomsten verhelderden voor de wijkmanagers de noodzaak voor gemeentes om zich op een andere manier tot de sociale wijkondernemingen te verhouden. Hiervoor is het nodig dat de gemeente sneller en eerder bij een initiatief kijkt of het bijdraagt aan haar doelstellingen, welke middelen het hiervoor inzet, en welke lange termijn afspraken het wil maken. Er is meer besef bij de gemeente dat er kansen liggen in samenwerking met de sociale wijkondernemingen en, in sommige gevallen, structurele financiering.

Benieuwd naar de betekenis van Zin in de Wijk voor de zes deelnemende sociale wijkondernemingen? Bekijk dan de video hier.

Naast deze publicatie hebben we de activiteiten van de initiatieven ook in beeld gebracht. Hier kan je de video bekijken!

Quotes initiatiefnemers:

"Het is heel fijn om even uit de dagelijkse werkelijkheid te stappen en op een andere manier naar jezelf, de organisatie en de samenwerking te kijken. Dat heeft mij wel heel erg geholpen, ook in het door ontwikkelen van [onze organisatie]."

"Wat heel waardevol is, is dat het ook de mogelijkheid heeft gegeven om andere mensen binnen de gemeente bij elkaar te brengen. Want dat lukt je gewoon echt niet als buurtinitiatief."

"Zin in de Wijk is het kwaliteitsinstrument voor mijn initiatief."

Zin in de Toekomst

U heeft zes prachtige verhalen kunnen lezen over zes bijzondere sociale wijkondernemingen en wat zij de afgelopen 4 jaar hebben betekend voor het welbevinden van inwoners van Arnhem.

Het onderzoek is uniek omdat de hoofdonderzoeker, Erik Hendriks, niet bij een universiteit maar bij de gemeente Arnhem is aangesteld. Zijn brede netwerk en directe toegang tot de praktijk kwamen goed van pas. Natuurlijk was er ook nauwe samenwerking met de Wageningen Universiteit. Jan Hassink, Kirsten Verkooijen, diverse master studenten en ik vonden het geweldig leuk om onze wetenschappelijke expertise in te brengen. Een echte win-win situatie! Ook is er niet één onderzoeksmethode gebruikt maar een breed palet van methoden zoals vragenlijsten, interviews en groepsgesprekken. Soms was ik bij de groepsgesprekken aanwezig en die vond ik altijd zeer inspirerend en leerzaam vanwege de goede en opbouwende sfeer en de wil van iedereen om te reflecteren.

Ik heb over de jaren heen gezien hoe er een mooie wisselwerking is ontstaan tussen de sociale wijkinitiatieven, wijkmanagers en andere stakeholders en de onderzoekers. Door het onderzoek kunnen we beter begrijpen hoe de sociale ondernemers te werk gaan en wat daarbij wel en niet werkt. Sociale ondernemers hebben op hun beurt geleerd van de onderzoeksresultaten en daarmee hun praktijk geoptimaliseerd.

De subsidie van ZonMw loopt nu af. Dat wil niet zeggen dat het nu stopt. Er zijn nieuwe samenwerkingsverbanden en vriendschappen ontstaan en de lijntjes zijn veel korter dan ze geweest zijn. Fijn dat nu de lessen ook mooi zijn vastgelegd in deze publicatie. Een mooie oogst van 4 jaar en goede aanknopingspunten voor het vervolg!

Dr. Lenneke Vaandrager
Universitair Hoofddocent Gezondheid en Maatschappij
Wageningen University & Research

Samen Impact Maken

colofon

Dit onderzoek was niet mogelijk geweest zonder de steun van ZonMw en de inzet van de vele bewoners, initiatiefnemers en stakeholders die wij spraken in de afgelopen jaren. Aan hen allen onze dank voor hun medewerking en betrokkenheid.

Dankzij de samenwerking met de Leefbaarheidsalliantie Gelderland en de steun van de Provincie Gelderland maakten we een prachtige serie van bijeenkomsten. Waarmee andere gemeentes en sociale wijkondernemingen direct konden leren van ons onderzoek en vice versa.

Auteurs: Jan Hassink en Erik Hendriks
Redactie: Ellen Oomen
Vormgeving: Lysette Peerlings

Publicatiedatum: 17 november 2022

Zin in de wijk
Onderzoek naar sociale wijkondernemingen

WAGENINGEN UNIVERSITY & RESEARCH

ZonMw

GEMEENTE Arnhem

provincie Gelderland

Leefbaarheids-alliantie Gelderland